

Zēre

Qesê veri
Lawîkunê Pir Sultani sero
Banaz de sar ma ra
Kervane nêvindena
Uşêni ser şime
Mewane bîlbîl mewane
Qadi
Serseri mekuye meydan
Vîzêri hewnê mî de
Gula i dosti
Se vana
Dewrê Hezreti Eli
Kermê zērê dari
Hewn de bime hesnayme pê
Roza to amê
Dewa mî dewa uludiwani bo
So Xızır Pasa, so
Zu bime

Qesê veri

Lozîmo ke, ez lawîkunê Pir Sultani sero, iyê ke mî kaseta huya çorine de vatê, d'irê quesu vazîne.

Çı waxto ke, ez ve çîmunê ho vinen ke, uwa asimilasyoni çituri kulturê ma sanena ho ver bena; zalîmi ke zu lawîka ma kenê vindî, saê ke nenikê ma gost ra oncenê.

Dersim golê lawikuno, pîrê sairuno; na gol heto zu ra beno pîr, heto bin ra ki beno tol. Dost keno pîr, dismîn keno tol. Kami ke zor kerd, u reseno mîrodê ho.

Kulturê her mîleti de qiyametê lawîku zof girano;

i, derdunê mîleti anê ra zon;
gégane sawda zerî anê ra zo, anê ra çêf;
gégane finê huayis, gegane ki finê ve bervis.

Mordem gereke qedrê lawîkunê ho rînd bîzono. Gîlê koy ra, verê lozîne de, roza teng u hirae de, veyve u denîşkar de, konser de bêlawîke beno?!

Waxto virêne de sairunê maê pilu ra Sey Qazi, Sa Heyderi, Weliyê Uşenê İmami ke lawîki vatêne, cor Pilemuriye de, cêr Halvoriye de pil u qız, dar u ber tey ge nalêne, ge amêne ro esq u çêf, ro amêne cî. Nîka kulturê asimilasyoni zê hewrê şiyâ amo ma ser de ke, kounê Dersimi sero qîlanciki qıştnenê. Kokê lawîkunê ma ke ame, kokê ma ki yeno. Dismîn tol nêvindeno, her roz kulturê ma ra tenêna keno vindî. Azê mao peê mektevunê asimilatoru de eve zonê ma u piyê ho nê, eve zon u kulturê Tîrki reseno ra. Qesê de pilunê ma esto, vanê:

Kelpiç şîyo, derdê kemeri rî bervo.

Yanê siliye ke vorê halê ho se beno! Halvíke, siliye ke vorê kelpiç beno vîla, kemeri rî tîa nebeno. Nîka biyo fendia taê mordemunê ma. Pir Sultani coka vato ‘*Kam sari rî berveno, çîmu ra beno*’. Marifet uyo ke, mordem vîrende derdê ho rî derma bîvino. Ma ke ho nasnêkerd, kes ma nasnêkeno. Ma gereke sari rî nê, ho rî, mîletê ho rî bigureime.

Her tayr ve zonê ho waneno. Ma, ho werte de eve zonê sari nê, gereke eve zonê ho qesey kerime. Na mesela de vazifeo virê yê wendoxunê mao. Î gereke daina qedr u qiyametê zon u kulturê ma bîzonê, biseveknê ke, iyê bini ki çim ra cî kerê. Seveknaen u rarasnaena lawîku de ki mesuliyeto gîran şinatkaru seroo. Şinatkarê maê dostiê ke mîletê ho ra haskenê, gereke na vazife bicêrê ho ser, mesuliyetê ho bîzone, vervaasimilasyoni veziyê, çimê mîletê ma wekerê. Şinatkari, gereke çim ra Pir Sultani kerê. Wertê mîletê ma de dî tore lawîki vazînê:

lawîkê ke (/hewê ke) eve Zazaki vazînê;
lawîkê elevêni (/deyişi) (eve Tîrki).

Çond seriyo ke, ez ho ra pers ken, van ‘lawîkê elevêni ke eve Zazaki veziyê se beno?’ Çike ma kultur vame, elevêni ki parçê de kulturê ma saybena; Kulturê elevêni temelê hümanizmi sero biyo berz; ha ma kulturê ho inkar kerdî, ha torzên do linga ho ro. Eve na fikir, lawîkunê Zazaki ra qeir, taê lawîkê elevêni ki Baba Kiazîmê Xozatîzê rameti ra (1976), Sey Silemani ra (Dersim-Mazgerd ra), Malatya u Maraş ra, Paris de lazê Baba Muharemê rameti Hemed Ali ra (1983) kerdî arê. Na arêkerdene de emegê xelê dostu rest cî. Serûnê peênu de mi qerar da cî ke, taê lawîkunê Pir Sultani hem Tîrki ra Zazaki çarnine, hem ki lawîku de vazîne.

Raçarnaene de, kitavo ke Pertev N. Boratavî ve Abdülbaki Gölpinarlı’ya sefera 1943 inê de Pir Sultani sero veto, leto zêde ey ra istifade kerd. Mordemê ke lawîki tercüme kerdê, rînd zonenê ke, seveknaena mane u kafiye u vezini çituri isoni qefelnena.

Mî desuses lawîkê Pir Sullani kaseta huya muzikiya çorine de (Zîlfi 4) vati. Qeydê na lawîku, nêvurna; wertê miletî de ke çituri vazinê, mî ve u qeyde (melodi) vati. Yê tayine ki qeydê zovina şinatkarunê. Naine ra taê lawîkê bini ki mî ve qeydê ho vati.

Hazır kerdena na kasete de, Alisay rê zof teşekür ken ke, studyo de cînitena curey ve ڕomirê diine ra gureti ho ser.

Zîlfi

Berlin, aðustose 1987

Not:

Mî na neste seweta vetisê interneti kerd newe. Nostis eve alfâbê Gramerê Zazaki kerd aktuel.

Z. S.

Mamekiye, 8-ê aralîxe 2016

Lawikunê Pir Sultani sero

Pir Sultan Avdal sesera 16-ine de Şêvaz de cüayo (yaşamış). Eve vatene hirê lazê Pir Sultani, zu ki çêna de ho biya: nayne ra mezela zu lazi. yê Gani, Dersim dera (niade P. N. Boratav /A. Gölpınarlı, Pir Sultan Abdal, Ankara 1943, pelge 40–41).

Lawikê Pir Sultani derdune eleviu rê zê dermani bi. Coka wertê miletî de rew bi aixme, ci ra zof haskerd. Lawikê Pir Sultani miletî sero zof tesir kenê, qewete danê ci, urznene ra pay. Nae sero idareciyê Dewleta Osmani ci ra tersenê, benê erzenê ra dare. Pir Sultan a roze mireno, hama oncia yeno ra ho; u waxt ra ve nika eve lawikunê ho hona wes u waro. Mordern ke lawikunê Pir Sultani gos dano, nêzono ke çorsey serê niya ra ravêr vatê. Tu henî zonena ke hona vatê. Pir Sultan verva zulimi vezino, verva neqêni lez keno:

Ma quesê ho pêkerime
Zê laşêri bûguřime
Índi era rae kume
Waxtê vinetene niyo

Fikire elevêni, her çiqası ke bara Tîrku ki te de esta, tekteyniya ine meyda nêarda. Hem pêda kerdena elevêni de, hem ki ramitenâ na rae de teşirê Eleviunê Zazaun u Kîrdas (Dersim, Varto, Xînis, Maraş, Malatya, Şêvaz) zofo. Xelê mordemi lawikunê elevêni eve zonais tekteyniya Tîrku rê kenê mal, qalê bara mîletunê binu nêkenê. Her çiqası ke hete zoni ra Tîrkiyê, hama hetê melodi ra pêro Tîrki saynêbenê. Lawikê ke koti pêda biyê. teşirê kulturê uzay sero esto. Çinay rê hata nika teyniya Tîrku rê beno mal? Çike eve zonê Tîrki lawik u gulvangi vazinê cokao. Sevevê ho ki nao ke, reê biyo adet ke, cem girê daene de gulvang u lawiki eve Tîrki vaziyê amê. Taê istisnau ra qeyir hona ki letô zêde niya devam keno. Eve na tore Dersim u Erzingan u Varto de kulturê Zazaunê eleviu xelê asimile bi, zof zerar di. Taê pir u rayveri Dersim de eve Zazaki gulvangu danê. Hama miletê ma, binê propaşanda asimilasyoni de eve zonê ho Zazaki nê, lawik u düya u gulvangunê elevêni eve Tîrki hesnenê. Peyniya na durımı şije ita ke, lawikê ƙani nêvati, nêseveknay, lawikê newey ki eve zonê ho nê, eve zono bêaxki, yanê eve Tîrki veti. Eve na durım zon u kulturê Zazaunê Eleviunê asimile beno.

Şinatkarunê Eleviunê Zazau ra *Daimi u Davut Sulari u Ali Ekber Çiçek u Yavuz Top u Arif Sağ u Sileman Yıldız u Rahmi Saltuk u Muhlis Akarsu* u xelê tenê bini wertê na durımı ra veziyê, temelê kulturê Elevîninê Zazau sero biyê berz. Na şinatkari Dêrsim u Erzingaraê, zone ma u piyê ho Zazakiyo. Zono Zazaki ke yasax nêbiyêne, ine elvet ke eve zonê ho lawiki vatene. Rameti Daimi u Daut Sulari waxto virê de, çiqası ke senik vo, eve Zazaki pilaqe de lawiki vatê. Nika persê yeno aqlî isoni: Pir Sultan ke nika wes biyêne, na durım de toa yasaxênia zoni saykerdêne? U ve ho lawika ho de niya ciav dano:

Kam ke qefeliyo, bitexeliyo.
Ezê ho raa ho ra ranêceren
Maqamê Dewreşî ra ranêbirin
EZ qadiyê dina ra pers nêben

Gosedare ke Zazaki zonenê, lawikê Pir Sultani eve zonê ho elvet ke daina ro ci wes yenê. Pir Sultanî. lezê dey, derdê dey, wastena dey dayina rind fam kenê, ci rê zof şirên yeno. Na desuses lawikê Pir Sultani eve vatisê zone Zazaki, verva asimilasyoni zu çıxiro de newe kenê ra. Dostê maê şinatkare ke miletê ho ra haskenê, eke na rae ra şerê, na çıxır dayina hira kerê, seweta xelesa miletê ho xizmeta de hewle kenê. Mîleto ke seweta xelesa ho zu çıxır ra şî, elvet ke boka vergi nêbeno, reseno mirodê ho.

1. Kewran nêvîndeno

Îealê to mî zere de elif mim vano.
Na ki tengâ mina, dewran bê meke.
Feleki yekde da ve burc u yarê mî ro
Vaê pakay cüyinê mî vaydano

U dost mî ra hona xeverdar niyo;
Dîsmê bêbexto, meke felek, vînde.
Warê mî tek zu aza huska;
Bê efendîm bê, ala nata bê.

Na dina persena, keşî rê nêmanena:
Vîreniye dewrano, peyniye kewrano.
Çor qapi persena. ulusarayıya.
Kewran yêno, vêreno ra sono.

Zerê mî ķul gîrêdo, ķulo gîrano.
Tavivi ra vazê, çî cî rê dermano?
Fîrsat hona ke esto, bê ra cî kuye;
Serva to kewran ta nêvîndeno.

Zerê mî beno sa, ve esq u çêfune;
Wazan ke cemalê to reê bîvinine.
Wairê derdu rê Saê Merdani lozîmo;
Mordemê bêderdi rê derman se kero.

Pir Sultan Avdalo, eve derd vanu
Hem sultanê mina, hem ki xan u manê mi
Bêto na lese de can nêmaneno
Bê efendîm bê ala nata bê

2. Banaz de

Banaz de sar ma ra lemin Pir Sultan vano
Sar ma hondê senik mordem saynêkero
Pasa kutikê ho lemin çip temey kero
Nêro son u sodir çêl çukê ma nêpero

Uşen Qazi ostori niso, bîramê bêrê
Zulmê zalimi gîrano qe nêoncino
Ma veña silam ro çêl u çukê ma kerê
Sola nêrê verva sarê teveri nêbervê

Çimerindeka mî bîskunê ho rind tado
Luska huya sure sero lemin roverdo
Ali Bava haqi ra minete bikero
Ma verê daraħaciye de nêverdo

Ali Bava quesê ho de vîndo leminê
Emrê haqio begi ke qemisê mî benê
Domonê minê hurdi ke xevere cêne
Verva sari seweta mî şia gîrê nêdê

3. Uşêni ser

Zu kervana derge bime veziyame Musul ra
Mordemo arif zoneno hal u usil ra
Ísala kervana ma vezina Musil ra
Bime ve hot kervani, Uşêni ser some

Hayde urze goylê mi Uşêni ser şime
Racê goylê m' racê Uşêni ser şime

Sodîr ra ez şiune leê zu Aravi
Ezo şeri viroşıya hardê Uşêni vi
Ero cı cérune, her cay kerde xîravi
Bime ve hot kervani, Uşêni ser some

Hayde urze goylê mi Uşêni ser şime
Racê goylê m' racê, Uşêni ser şime

Ma vera selam ro yi mewlay kerê
Kam Ali ra has keno bela nêkerê
Sıkır ve to vo, osena Kervela ma rê
Bime ve hot kervani, Uşêni ser some

Hayde urze goylê mi Uşêni ser şime
Racê goylê m' racê Uşêni ser şime

Bêrê xatir bîwazime ve helaliye
Hirê roz u hire sewê vorena siliye
Adîrê derdê Uşêni ra zerîa mi giriye
Bime ve hot kervani, Uşêni ser some

Hayde urze goylê mi Uşêni ser şime
Racê goylê m' racê Uşêni ser şime

Avdal Pir Sultano gîlê turva nao osa
Zerî minê feqiri henî ke bi ve sa
Sıkır vo ke verê mi Uşêni ser cêra
Bime ve hot kervani, Uşêni ser some

Hayde urze goylê mi Uşêni ser şime
Racê goylê m' racê Uşêni ser şime

4. Mewane

Mewane mewane bîlbîl mewane
Derdê to ver ezo indi vêşune
Fîtilê m' qedîyo ronê m' nêmendo
Derdê to ver ezo indi vêşune

Derya de zê laşêri biune vila
Zê gula bêwaxte biune ve ra
Zê wela bêadire biune ve şia
Derdê to ver ezo indi vêşune

Xevera mî cênenê eve êlçiu
Dirvetia m' melem ke eve sehidu
Çewres sere ko ra biyo ve geyigu
Derdê to ver ezo indi vêşune

Pir Sultan Avdalo ez nalenune
Werden u sımitene ra ez bîriune
Miletê ho ra haskerd coka darde biune
Derdê to ver ezo indi vêşune

5. Qadi

Malo qadiyo saregîrs
To de qe din iman çino
Helal ve herami ra weno
To de qe din iman çino

Fetva dana têde zuro
Zê kesegani sona koro
Zu semere kenu toro
Zê to qe heywanê çino

Îman kena hurêndi nêana
Qesa haqi de nêvîndena
Cao hit de ranêkuna
Zê to seytano kor çino

Derdê sîma Pir Sultano
San vana sîma rê sano
kêlp dayi heram nêweno
Na quesê mi de zur çino

6. Serseri mekuye meydan

Serseri mekuye meydan
Mordemi ra hesav persenê
Ve qalesêni ho megoyne
Mordemi ra delil persenê

Raurze hewne xori ra
Îspat wazenê sofira
Cemâtê zonaaxira
Ra u inqrarêni wazenê

Kamili sero reqeşinê
Hiley na rae de çinê
Tede eskiži nêroşinê
Ya gevher ya ki lal wazenê

Muye çewres parçey kenê
Pê zuye rae ra sonê
Zoni rê qe tivar nêkenê
Hali sero hal wazenê

Pir Sultan Avdal sekena
Eve derdu qesey kena
Mêsa çiçeg ra nisena
Sar to ra hemgê wazeno

7. **Vızêri hewnê mi de**

Vızêri hewnê mi de koy amey ra zon
Koy cı rê bervenê Pir Sultan vanê
Sodır mixeyal de sonde mihewnde
Hewn cı rê berveno Pir Sultan vano

Bari biye bezna kalikê mi
Warê ho yıldız de dewe Banazde
Çem beno qilérin duman u mizde
çem cı rê gureno Pir Sultan vano

Kemendê ho est piloşıya darero
Zalimu destê ho çarna goniro
Miyê nalena voreke ho qirenê
Teyr u tur waneno Pir Sultan vano

Çêna Pir Sultanio ezo Banazde
Çimê ma goni kenê pesew u perozde
Kalikê mi est ra dare ondêro Şêvazde
Daru ber vêseno Pir Sultan vano

8. **Gula i dosti**

Kirê ke na zalmê goneweri kerdi
Ez zê pepugi kerdu wayirê derdi
Zê torge vorenê kemeri misero
Tek zu gula yi dosti cigerê mi letey kerdi

Roza mîna tenge de dost dîsmê nasbi
Derdê mî ke dî bi,nika des u dî
Fermanê idami esto ra vîlê mî
Yê mî ya kistena,ya ki dardekerdena

Pir Sultano,ro asmên nêreseno
Bêriza haqi vortis qe nêvorenô
Kemera dîsmêni ra ez nêdezenû
Dostê mî ve zu gule mî kisenô

9. Se vana

Hala hala vazi bêri
Huzîrê haqi de vînderi
Ez ke zu soa sure vi
Lîzgê to ra biresi sevana

Tu ke zu soa sure vê
Bêrê lîzgê m' ra biresê
Ez ki zu mirçike vi
To ra koy biari war sevana

Tu ke zu mirçike vê
Mî ra kuyê biarê ve war
Ez ki zu lope korek vi
Hardi sero birisi sevana

Tu ke zu lope korek vê
Bêrê hardi sero rişiyê
Ez ki zu zarance vi
Tek ve tek weçini sevana

Tu ke zu zarance vê
Bêrê tek ve tek weçinê
Ez ki zu otmoze vi
To ra hawa fi beri sevana

Tu ke zu otmoze vê
Mî ra hawa fiyê berê
Ez ki zu heliyê çoli vi
Pera to bîsikni sevana

Tu ke zu heliyê çoli vê
Bêrê pera mî bîsiknê
Ez ki zu vaê pakay vi
To ra hover fi sevana

Tu ke zu vaê pakay vê
Bêrê mî ra hover fiyê
Ez ki zof gîra nêwes vi
Raa to ser' vîndi sevana

Tu ke zof gira nêwes vê
Bêrê raa m'sero vindê
Ez ki zu feleko kal vi
Roê to biceri sevana

Tu ke zu feleko kal vê
Bêrê roê mî bicêrê
Ez ki zu qulê cemeti vi
Şêri cemet kune sevana

Tu ke zu qulê cemeti vê
Eke bêrê cemet kuyê
Pir Sultan pirê ho bivino
Piya cî kume sevana

10. Dewrê Hezreti Eli

Dewrê Hezreti Eli sola biramo
Ali ala kamo sar pê bizano
Qazi nae indi qol ve qol yenê
Qesasê İmanu gune bicêriyo

İsu binê pera zuyê kamili kuyo
Çer uyo ke to ra ranêbiriyo
Zu mînafîq xîsmê hozor Qazi niyo
Serva na rae simşêr weronciyo

Riyê hardi sero tacê ma surkerê
Zeñê qulê mînafîqi bîvîşıyo
Emrê wayirê dewrani hukim kerê
Ala kam sultano pê bizoniyo

Veng danê ra filan filan mordemi
Tivarê Yezidi coru nêbeno
Sîmşêrê to hao ars u aleme
Ya ser bîdê ya ki sir bicêriyo

Pir Sultan Avdalo ya Baba Himet
Efkar meke sari rî bîke minete
Suka Estemoli de wayirê dewlete
Eve tacê dewlete ra wedariyo

11. Kermê zeñê dari

Biune peya welat ra dî ri kotune
Zalîmê goneweri na ve mî kerde
Çerîni sarê mordemi fina ve bela
Zonê mî ra bela amê miserde

Kermê dari zeñê dari ra veñino
Cüamerd qesa ho ra tim bêli beno
Kam sari rê berveno çimu ra beno
Çimê minê hêstirunê ho ra bi

Dilver savda to ra ez nao merdo
Pirde heredina mî ke haskerdo
Sîmşerê haqi neqi dayma çelkeno
Neq mî rê sekero, raa ho ra bi

Koê ke po şıunê sosin u gula
Zalimi qırkerdi cî ra gurete kela
Mî hemgên tom nêkerd kotune bela
Mêse dana mî de hemgê ra biye

12. Hewn de bime, hesnayme pê

Hewn de bime, hesnaime pê
Ma nêmerde saykerdime
Bime mêsin qese fam kerd
Ma mal u ga saykerdime

Ramitime berdime quesavi
Guretime kerdime gome
Canê ho teslimê haqi kerd
Ma merdu ra saykerdime

Defterê Piri de qeyd bime
Haqi rê dare de vinetime
Bime hemgê, bime sarvat
Ma torge ra saykerdime

Ma karê ho ho rê hal kerd
Ma raa ho kerde ra rast
Çiçegu ra hemgê vîrast
Mêsa hemgêni saykerdime

Pir Sultan' Heydero mîde
Zof kerameta isonde
A dina u na dinade
Ma Ali ra saykerdime

13. Rozê to amey

Honde ke mî şérkerd çimê mî peray
Raurze Aliyê m' rozê to amey
Dewi nêmendê kerdê pagê xîravey
Raurze Aliyê m' rozê to amey

Zê çemê suri ko ra raxleşîye

Hama Mardin Şêvaži ra ho ver fiye
Dundile zênkerda Zîlfeqar gûrêde
Raurze Aliyê m' rozê to amey

Pir Sultan Avdalo qesê mî rastê
Ule qesa mî de xelefe çîna
Sofîunê nikay de zof Yezidi estê
Raurze Aliyê m' rozê to amey

14. **Dewa mi**

Ezo ke amune na dina bîraê m'
Dewa mi dewa uludiwani bo
Mihemed Aliyo vekilê mi
Dewa mi dewa uludiwani bo

Mî haq u Taala kerdo vekilê ho
U ki zê qulê ho zulim nêkero
Uza isoni ra hukîr nukîr persenê
Dewa mi dewa uludiwani bo

Kam ke qefeliyo bîtexeliyo
Ezê ho raa ho ra ranêcêrenu
Maqamê Dewrêşî ra ranêbirinu
Ez qadiyê dina ra persnêbenü
Dewa mi dewa uludiwani bo

Fetelina rozê cêrena ra yêna
Kerdena ho rê posema bena
Uza ki Xîzir Pasaeni nêkena
Dewa mi dewa uludiwani bo

Momîn muslimî piya cem gîrêdanê
Derd u kulê mî rê derma vinenê
Kemer u kuçi uza têde vêsenê
Dewa mi dewa uludiwani bo

Pir Sultano çerxê dina zê qovano
Bext bota sono dost nata yêno
Diwanê Mîhemedi uludiwano
Dewa mi dewa uludiwani bo

15. **So Xîzir Pasa, so**

So Xîzir Pasa so, raa ho ra so
Çerxê to ki rozê çerexino
Pasao ke to cî ra poştî cêna
U ki axîr rozê darino we

Ez Mursao tu Firawin
Seytano bêinqraro duskin
Na raa hirêina ez miren, be xayin
Pir Sultan mireno, oncia yeno ra ho

16. Zu bime

Bêrê ma pêro zu bime
Zalimi simşêr ver sanime
Hêfê Uşêni bicêrime
Waxtê vinetene niyo

Qesê ho ma pêkerime
Zê laşêri bigurime
Índi era rae kume
Waxtê vinetene niyo

Bayraxa sure rafîme
Dewrê Yezidi wedarime
Ma zuvini ra haskerime
Waxtê vinetene niyo

Cîsnê Mervani ser ramime
Hêfê Ímamu bicêrime
Pasau ki qır kerime
Waxtê vinetene niyo

Pir Sultano, amo ra hêrs
Neq biremo eve u ters
Nasîv yêno isoni serde
Waxtê vinetene niyo